

РОЗДІЛ III

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА, ДЕМОГРАФІЯ ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

УДК 332:339.9 : 517.521

Борщевський Віктор Валентинович,
д.е.н., доцент, завідувач відділу розвитку територіальних
громад і транскордонного співробітництва,
Куцаб-Бонк Катажина Каземирівна,
к.е.н., здобувач наукового ступеня доктора економічних наук,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України»

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ КОНВЕРГЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ

Метою статті є виявлення впливу формальних і неформальних інститутів на конвергенцію соціально-економічного простору транскордонного регіону, а також окреслення напрямів нівелювання основних інституційних бар'єрів, які блокують конвергентні процеси у транскордонному просторі між Україною та ЄС. В якості науково-методичної бази дослідження, виконаного у процесі написання статті, використані положення економічної теорії та напрацювання українських і закордонних вчених з питань інституційного аналізу, регіональної економіки, теорії конвергенції, міжнародних економічних відносин. У процесі написання статті застосовувалися абстрактно-логічний, порівняльний, монографічний та евристичний методи наукового дослідження. Встановлено, що в сучасних соціально-економічних умовах інституційні бар'єри чинять суттєвий обмежувачий вплив на конвергенцію соціально-економічного простору транскордонного регіону між Україною та ЄС. Виявлено, що найбільш вагомими блокуючими чинниками є наявність інституційного вакууму та деструктивна дія низки неформальних інститутів. Акцентовано увагу на тому, що в умовах подальшої активізації євроінтеграційних процесів у транскордонному вимірі економічного співробітництва між Україною та ЄС, інституціоналізація транскордонного простору відіграватиме дедалі вагомішу роль. Запропоновано напрями нівелювання інституційних бар'єрів з метою посилення конвергенції соціально-економічного простору транскордонного регіону між Україною та ЄС. Акцентовано увагу на пріоритетності розвитку науково-освітньої сфери, необхідності підвищення якості людського капіталу прикордонних територій України, а також на важливості модернізації прикордонної інфраструктури як ключових чинників конвергенції соціально-економічного простору досліджуваного транскордонного регіону. До елементів наукової новизни, що міститься у статті, слід віднести здійснене ранжирування інституційних бар'єрів, які обмежують конвергенцію соціально-економічного простору транскордонного регіону між Україною та ЄС. Практична значущість публікації полягає у формулюванні пропозицій для органів державної влади та місцевого самоврядування щодо механізмів та засобів удосконалення інституційного забезпечення транскордонного співробітництва між Україною та ЄС з метою вирівнювання пропорцій економічного розвитку прикордонних регіонів України та сусідніх країн-членів ЄС. Подальші дослідження окресленої проблематики доцільно спрямовувати на пошук ефективних засобів нівелювання інституційних дисфункцій у транскордонному просторі між Україною та ЄС, а також на розробку заходів інституційно-організаційного, інституційно-правового та інституційно-управлінського характеру, орієнтованих на посилення конвергентних процесів у транскордонних регіонах за участю прикордонних областей України.

Ключові слова: транскордонний регіон, конвергенція, інституціоналізація, соціально-економічний простір, інституційні бар'єри.

ВСТУП

Транскордонне співробітництво між Україною

та сусідніми країнами-членами ЄС упродовж останніх років відзначається позитивними тенденціями. Проте це не знімає актуальності проблеми, пов'язаної з

відставанням прикордонних регіонів нашої держави від своїх польських, словацьких, угорських та румунських відповідників за цілою низкою економічних показників. Передусім це стосується сучасного етапу розвитку, коли євроінтеграційний поступ України набуває особливого динамізму. Відтак, зростає важливість наукових досліджень, пов'язаних із конвергенцією соціально-економічного простору транскордонних регіонів, локалізованих між Україною та ЄС. Насамперед, це стосується формування інституційних основ конвергенції, включаючи нівелювання низки інституційних бар'єрів, які ускладнюють процес вирівнювання пропорцій економічного розвитку по різні боки кордону.

Постановка проблеми. Економічну конвергенцію соціально-економічного простору транскордонного регіону доцільно розглядати як процес зближення показників соціально-економічного розвитку прикордонних територій сусідніх країн у контексті активізації транскордонної співпраці між ними. У цьому зв'язку особливого значення для посилення транскордонної конвергенції регіонів набуває формування інститутів, орієнтованих на згладжування існуючих відмінностей на різних полюсах транскордонного простору. Таким чином, важливою ланкою наукових досліджень, пов'язаних з виявленням резервів та окресленням перспектив конвергенції соціально-економічного простору транскордонного регіону, є аналіз інституційних аспектів конвергенції на сучасному етапі європейської інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи інституалізацію транскордонного простору як економічний феномен, доцільно, насамперед, використати результати тих наукових напрацювань вітчизняних та закордонних авторів, які стосуються інституційних аспектів транскордонної співпраці.

Так, С. Халатур, досліджуючи глобальний контекст інституалізації, звертає увагу на еволюційне формування сукупності інституційних одиниць, об'єднаних: глобальною територією створення вартості, закріпленою відповідним політико-адміністративним поділом в межах міжнародних угод, поєднанням соціально-культурних стереотипів, в тому числі системою формальних і неформальних норм, правил, традицій, звичок економічної поведінки; спрямованістю сталого розвитку глобальної економіки на основі оптимальної взаємодії, створення нових та трансформації вже існуючих інститутів [7].

А. Князев розглядає інституціоналізацію як організацію розвиненим громадянським суспільством стандартизованого проходження соціальних процесів. Інструментом інституціоналізації при цьому виступають розроблені суспільством інтелектуальні утворення – інститути із зафіксованою схемою функціонування, штатною структурою, посадовими інструкціями. На його думку, будь-яка сфера суспільного життя – політична, економічна, юридична, інформаційна, культурна – в цілях прогресу суспільства підлягає узагальненню та впорядкуванню саме через інституціоналізацію [5].

Н. Васильєва акцентує увагу на тому, що

інституціоналізація, будучи процесом формування інститутів, є системотворчим чинником для забезпечення передбачуваної поведінки економічних агентів, включаючи суб'єктів транскордонного співробітництва і підприємництва [2].

Енциклопедичні видання трактують категорію інституціоналізації в цілому, як процес визначення і закріплення соціальних норм, правил, статусів і ролей, приведення їх в систему, здатну діяти у напрямі задоволення деякої суспільної потреби [4].

Виходячи з цього, інституційні аспекти конвергенції соціально-економічного простору транскордонного регіону доцільно розглядати передусім у контексті закріплення та систематизації норм і правил, спрямованих на активізацію транскордонної співпраці та підвищення її ефективності на основі усунення наявних інституційних бар'єрів. Таким чином, інституціоналізацію транскордонного простору, в широкому сенсі, слід розуміти як процес виникнення та укорінення нових інституцій, а також становлення формальних і неформальних інститутів, що впорядковують процес транскордонної співпраці та роблять більш передбачуваною поведінку її суб'єктів.

Інституційні аспекти конвергенції соціально-економічного простору транскордонного простору між Україною та ЄС досліджувалися у працях таких вітчизняних і закордонних науковців, як І. Бабець, В. Гоблик, В. Засадко, В. Малендовський, М. Мальський, Є. Матвеев, Н. Мікула, А. Мокій, Н. Павліха, С. Писаренко, І. Студенников, І. Тимечко, Р. Федан, М. Янків, В. Ястшембська та інші.

Водночас, більшість дослідників акцентують свою увагу на висвітленні інституційно-правових проблем розвитку транскордонних регіонів, або ж вивчають особливості формування, функціонування та еволюції окремих інституцій, що діють у спільному транскордонному просторі між Україною та ЄС: євро регіонів, агенцій регіонального розвитку, торгово-промислових палат тощо.

Як наслідок, з поля зору вчених випадає цілий пласт проблем, пов'язаних з окресленням системотворчих чинників інституціоналізації соціально-економічного простору транскордонного регіону, насамперед – численних неформальних інститутів та зумовлених ними інституційних бар'єрів.

Мета статті (постановка завдання). Метою статті є виявлення впливу формальних і неформальних інститутів на конвергенцію соціально-економічного простору транскордонного регіону, а також окреслення напрямів нівелювання основних інституційних бар'єрів, які блокують конвергентні процеси у транскордонному просторі між Україною та ЄС.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналізуючи сучасний стан розвитку інститутів у транскордонному просторі між Україною та ЄС, доводиться констатувати наявність цілої низки проблем, пов'язаних з їх функціонуванням, незважаючи на те, що протягом останнього часу спостерігаються окремі позитивні тенденції, зумовлені активізацією руху України в бік інституційного

простору ЄС.

Структуруючи основні проблеми, пов'язані з інституціоналізацією соціально-економічного простору транскордонного регіону між Україною та ЄС, а також здійснюючи їх ранжування за рівнем впливу на розвиток конвергентних процесів, на перше місце слід винести асиметричність у повноваженнях та бюджетних можливостях органів місцевого самоврядування по обидва боки кордону. Так, якщо самоврядні органи країн-членів ЄС володіють достатнім обсягом фінансових ресурсів, адміністративних повноважень і компетенцій у дозвільній сфері, згідно принципу субсидіарності, який домінує в регіональній політиці ЄС, то їх українські відповідники, на жаль, не можуть забезпечувати необхідного рівня інтенсивності транскордонної співпраці, оскільки їх адміністративні повноваження та фінансовий потенціал є значно меншими.

Ситуація ускладнюється тим, що в сучасних умовах, коли Україна вимушена вести військові дії на сході країни, перспективи реальної децентралізації влади з метою підвищення дієвості органів місцевого самоврядування, виявляються значною мірою обмеженими. Це гальмує процес формування спільних стратегічних ініціатив у транскордонних регіонах, до складу яких входять прикордонні області України, а також блокує механізми поширення інших важливих складових інституціоналізації транскордонного простору. Відтак, унеможливується і ефективне використання наявного економічного потенціалу розвитку транскордонного співробітництва України з Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією.

Наприклад, з підписаної величезної кількості міжрегіональних двосторонніх угод та інших документів, які покликані сприяти подальшій інституціоналізації транскордонного простору між Україною та ЄС, зокрема на рівні прикордонних адміністративно-територіальних одиниць, реальними важелями реалізації забезпечена дуже невелика їх частина. Це змушує учасників транскордонної співпраці діяти, як правило, на свій страх і ризик, користуючись переважно різного роду звичаєвими нормами, що робить економічну поведінку суб'єктів транскордонного співробітництва непослідовною та непередбачуваною, збільшуючи тим самим рівень трансакційних витрат і знижуючи рівень конвергенції соціально-економічного простору транскордонного регіону.

Крім того, дослідники відзначають деструктивний вплив низки неформальних інститутів, пов'язаних із несумлінним виконанням службовцями різних рівнів діючих законів і державних програм, що спричиняє зниження ефективності регуляторної політики, спрямованої на розвиток транскордонного співробітництва [1, с. 12].

Другою за вагомістю проблемою, яка блокує процес конвергенції у транскордонному регіоні між Україною та ЄС, є наявність бар'єрів на шляху руху товарів і послуг, спричинених недостатньою кількістю пунктів пропуску, передусім на українсько-польському кордоні. Так, якщо в розвинутих державах світу, зокрема в країнах ЄС, відстань між сусідніми прикордонними пунктами пропуску, згідно існуючих

стандартів, не має перевищувати 25-30 кілометрів, то на українсько-польській ділянці кордону вона становить у два-три рази більше. Ця проблема неодноразово озвучувалась на різних рівнях владної ієрархії, проте до цього часу її вирішення не було інституціоналізоване належним чином.

Як наслідок, процес перетину кордону для більшості суб'єктів транскордонного співробітництва виявляється ускладненим, у зв'язку з чим активізація економічної співпраці у транскордонному просторі суттєво знижується. Більше того, основною мотивацією для перетину кордону дедалі частіше стає отримання іллегальних прибутків, спроможних компенсувати значні трансакційні витрати суб'єктів транскордонної співпраці, понесених ними через корупційну складову та інші незручності, пов'язані з перетином кордону. Внаслідок цього, вирівнювання економічних показників розвитку по різні боки кордону відбувається украй повільно, а конвергентні процеси розгортаються доволі непослідовно.

Наприклад, Н. Мікула відзначає, що складність перетину кордону між Україною та Польщею, яка зумовлюється, окрім візового режиму для українців, низьким рівнем розвитку прикордонної інфраструктури (дороги, залізничні колії, контрольно-пропускні пункти тощо) як у кількісному, так і в якісному значенні, є однією з ключових проблем розвитку транскордонного співробітництва. Ця проблема стосується не лише прикордонної інфраструктури, але і роботи прикордонних переходів, у тому числі тривалого часу очікування для пасажирів та митного огляду вантажів. Навіть не зважаючи на те, що протягом 2013-2014 років на українсько-польській ділянці кордону відкрито два міжнародних пункти пропуску через кордон з механізмом спільного догляду на польській стороні, що значно прискорило час перетину кордону, це не вирішило переважної більшості існуючих проблем, а доїзд до цих КПП з українського боку обмежується низьким технічним рівнем під'їзних шляхів і, особливо, критичним станом доріг у невеликих містах [6].

Ця теза перегукується з висновками В. Гоблика: «В українсько-польському транскордонному регіоні, де сьогодні відзначається найвищий рівень інвестиційно-економічної активності з-поміж усіх транскордонних регіонів, що діють на кордоні між Україною та ЄС, основною проблемою формування сприятливого інвестиційного клімату є розвиток прикордонної інфраструктури» [3, с. 179-180].

Значною мірою проблеми інфраструктурного забезпечення розвитку транскордонного співробітництва між прикордонними областями України та їх відповідниками з сусідніх країн-членів ЄС зумовлені прогалинами інституційно-правового характеру. Адже відсутність дієвих нормативно-правових важелів посилення конвергенції соціально-економічного простору українсько-польського, українсько-словацького, українсько-угорського та українсько-румунського транскордонних регіонів можна віднести до основних бар'єрів на шляху вирівнювання пропорцій економічного розвитку по різні боки кордону. Можна навіть вести мову про наявність у цьому просторі так званого інституційного вакууму

(відсутність необхідних юридичних норм для врегулювання різних аспектів наявних економічних взаємовідносин), зумовленого відсутністю достатньої кількості законодавчих та інших регуляторних актів, спрямованих на упорядкування та підвищення ефективності різних форм транскордонної активності.

Вказаний інституційний вакуум існує переважно завдяки недостатньому усвідомленню українськими урядовцями та політиками, а також пересічними громадянами і підприємцями тієї ролі, яку відіграє транскордонне співробітництво у двосторонніх економічних стосунках між Україною та сусідніми країнами-членами ЄС. Так, в економічній політиці нової української влади до цього часу домінують застарілі уявлення про те, що в двосторонньому торговельно-економічному та інвестиційному співробітництві держав транскордонна компонента не відіграє достатньо вагомого значення. У зв'язку із цим, перспективи використання транскордонних взаємодій як важливої ланки міжнародного та міжрегіонального торговельного, інвестиційного та інших видів співробітництва, включаючи прикордонну торгівлю, виявляються відверто недооціненими.

З цього приводу М. Янків, зокрема, зазначає: «Проблемою транскордонного співробітництва є тривала традиція існування недостатньо ефективних його форм. Адже ще з часів існування адміністративно-планової економіки транскордонному співробітництву відводилась маргінальна роль, що зводила його до епізодичних культурних обмінів, участі населення в місцевих фестивалях або ж локальних обмінах офіційними делегаціями... У свідомості кількох поколінь місцевих мешканців закарбувалися поведінкові стереотипи, які суттєво гальмують появу транскордонних кластерів і технопарків, сучасних підприємницьких структур, інноваційних підприємств тощо» [8, с. 224].

Окреслені прогалини в інституційно-правовому забезпеченні конвергенції соціально-економічного простору транскордонного регіону між Україною та ЄС можна також доповнити і низкою інших інституційних бар'єрів. До них, зокрема, слід віднести недостатню активність суб'єктів транскордонного бізнесу, передусім в частині реалізації спільних інвестиційних проектів транскордонного характеру. Звертає на себе увагу і відсутність необхідної кількості спільних наукових установ та навчальних закладів транскордонного профілю. Недостатньо ефективною є діяльність єврорегіонів, до складу яких входять прикордонні території України та сусідніх країн-членів ЄС. Спостерігається дефіцит висококваліфікованих та досвідчених кадрів, а також мотивованих фахівців, спроможних ефективно працювати в транскордонному просторі.

Всі перелічені проблеми, підсилюючись низьким рівнем інституалізації соціально-економічної конвергенції на рівні окремих транскордонних регіонів, у свою чергу негативно впливають на ефективність транскордонної співпраці та гальмують процес вирівнювання пропорцій економічного розвитку по різні боки кордону. Особливої гостроти вказана проблема набуває з огляду на необхідність адаптації України до регіональної політики ЄС, яка

відводить транскордонному співробітництву особливу роль у дво- та багатосторонніх економічних взаємовідносинах.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Перелічені проблеми вимагають впровадження нових підходів до формування інституційного забезпечення транскордонного співробітництва, передусім у частині впровадження нових інституційних норм, спрямованих на підвищення рівня конвергенції соціально-економічного простору транскордонного регіону між Україною та ЄС.

Окреслюючи пріоритети вирішення цього завдання на найближчу перспективу, першочергову увагу слід акцентувати на необхідності заповнення того інституційного вакууму, який сьогодні породжує цілу низку інституційних бар'єрів.

Для цього слід прийняти як низку нових законодавчих актів («Про розвиток інноваційної інфраструктури транскордонних регіонів»; «Про реалізацію пілотних проектів у прикордонних регіонах»; «Про транскордонне наукове і науково-технічне співробітництво» тощо), так і внести відповідні зміни до уже діючих (бюджетного та податкового кодексів України, Законів України в руслі політики децентралізації та проведення адміністративно-територіальної реформи тощо).

Не менш важливого значення, з погляду подолання інституційного вакууму в транскордонному просторі між Україною та ЄС, набуває формування транскордонних стратегій розвитку за участю органів місцевого самоврядування прикордонних регіонів України та Польщі, Словаччини, Угорщини і Румунії. Більше того, доцільно розробити регламент і процедури підготовки необхідних стратегічних документів для забезпечення цілісного розвитку українсько-польського, українсько-словацького, українсько-угорського та українсько-румунського транскордонних регіонів за участю органів місцевого самоврядування Волинської, Львівської, Закарпатської, Івано-Франківської та Чернівецької областей України.

Заповнення інституційного вакууму в транскордонному просторі між Україною та ЄС повинне відбуватися і шляхом наповнення реальним змістом тих двосторонніх угод, які вже укладені між прикордонними регіонами та місцевими територіальними громадами по обидва боки кордону. Для цього слід розробити механізм реалізації вказаних угод на основі прийняття виконавчих протоколів до них на кожен календарний рік, із подальшим їх моніторингом та своєчасним коректуванням у разі необхідності. Такі виконавчі протоколи повинні включати графіки реалізації пілотних проектів, спрямованих на модернізацію об'єктів транспортно-логістичної та прикордонної інфраструктури, зокрема мережі автомобільних доріг, транспортно-логістичних центрів тощо.

Крім того, органи місцевого самоврядування прикордонних територій України та сусідніх країн-членів ЄС повинні орієнтувати свою діяльність на створення передумов для реалізації спільних

трансграничних інвестиційних проєктів, у тому числі інноваційного характеру. Насамперед, це стосується екологічних і навчально-освітніх програм, пов'язаних з підвищенням якості людського та соціального капіталу відповідних трансграничних регіонів.

На окрему увагу, в контексті формування сприятливого інституційного середовища для конвергенції соціально-економічного простору трансграничного регіону між Україною та ЄС, заслуговує розбудова системи інституцій, покликаних забезпечувати активізацію двосторонніх економічних взаємозв'язків між суб'єктами трансграничного бізнесу. Насамперед, це стосується створення мережі

агенцій регіонального розвитку, білатеральних торгово-промислових палат, трансграничних фанд-райзингових центрів, закладів бізнес-освіти та консалтингу тощо.

Перспектива подальших наукових досліджень в руслі окресленої проблематики стосується передусім пошуку ефективних засобів нівелювання інституційних дисфункцій у трансграничному просторі між Україною та ЄС, а також розробки першочергових заходів інституційно-організаційного, інституційно-правового та інституційно-управлінського характеру, спрямованих на посилення конвергентних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борщевський В. В. Трансграничне співробітництво – стратегічний ресурс розвитку прикордонних територій України / Віктор Валентинович Борщевський, Тарас Григорович Васильців, Володимир Іванович Волошин, Олександра Анатоліївна Мокій. – Львів: Інститут міжнародних економічних досліджень, 2008. – 160 с.
2. Васильева Н. Институционализация экономической деятельности как системообразующий фактор становления культуры предпринимательства [Електронний ресурс] / Н. Васильева. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalizatsiya-ekonomicheskoy-deyatelnosti-kak-sistemoobrazuyuschiy-faktor-stanovleniya-kultury-predprinimatelstva>.
3. Гоблик В. Спільні трансграничні регіони України та ЄС: зовнішньоекономічний аспект / Володимир Васильович Гоблик: Монографія / НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2012. – 305 с.
4. Институционализация [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Институционализация>.
5. Князев А. Процесс, понятие и этапы институционализации. Институционализация в России [Електронний ресурс] / А. Князев. – Режим доступу: <http://fb.ru/article/133456/protsess-ponyatie-i-etapy-institutsionalizatsii-institutsionalizatsiya-v-rossii-institutsionalizatsiya---eto>.
6. Мікула Н. Організаційно-економічні механізми активізації трансграничного співробітництва на прикордонних територіях західних регіонів України [Електронний ресурс] / Надія Анатоліївна Мікула. – Режим доступу: <http://lv.niss.gov.ua/public/File/1/AZ%20Mikula%201.08.14.pdf>.
7. Халатур С. Глобальна інституціоналізація та міжнародні організації в забезпеченні продовольчої безпеки [Електронний ресурс] / С. Халатур. – Режим доступу: <http://mydisser.com.ua/catalog/view/45/760/10941.html>.
8. Янків М. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (політико-економічний та секторальний аналіз): Монографія / Мирон Дмитрович Янків. – Львів: Світ, 2011. – 384 с.

Борщевський Віктор Валентинович, Куцаб-Бонк Катажина Каземировна ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ КОНВЕРГЕНЦИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОСТРАНСТВА ТРАНСГРАНИЧНОГО РЕГИОНА

Целью статьи является выявление влияния формальных и неформальных институтов на конвергенцию социально-экономического пространства трансграничного региона, а также определение направлений нивелирования основных институциональных барьеров, блокирующих конвергентные процессы в трансграничном пространстве между Украиной и ЕС. В качестве научно-методической базы исследования, выполненного в процессе написания статьи, использованы положения экономической теории и наработки украинских и зарубежных ученых по вопросам институционального анализа, региональной экономики, теории конвергенции, международных экономических отношений. В процессе написания статьи применялись абстрактно-логический, сравнительный, монографический и эвристический методы научного исследования. Установлено, что в современных социально-экономических условиях институциональные барьеры оказывают существенное ограничивающее влияние на конвергенцию социально-экономического пространства трансграничного региона между Украиной и ЕС. Выявлено, что наиболее весомыми блокирующими факторами является наличие институционального вакуума и деструктивное действие ряда неформальных институтов. Акцентировано внимание на том, что в условиях дальнейшей активизации евроинтеграционных процессов в трансграничном измерении экономического сотрудничества между Украиной и ЕС, институционализация трансграничного пространства будет играть все более весомую роль. Предложены направления нивелирования институциональных барьеров с целью усиления конвергенции социально-экономического пространства трансграничного региона между Украиной и ЕС. Акцентировано внимание на приоритетности развития научно-образовательной сферы, необходимости повышения качества человеческого капитала приграничных территорий Украины, а также на важности модернизации пограничной инфраструктуры как ключевых факторах конвергенции социально-экономического пространства исследуемого трансграничного региона. К элементам научной новизны, содержащейся в статье, следует отнести проведенное ранжирование институциональных

барьеров, которые ограничивают конвергенцию социально-экономического пространства трансграничного региона между Украиной и ЕС. Практическая значимость публикации заключается в формулировке предложений для органов государственной власти и местного самоуправления по механизмам и средствам совершенствования институционального обеспечения трансграничного сотрудничества между Украиной и ЕС с целью выравнивания пропорций экономического развития между приграничными регионами Украины и соседних стран-членов ЕС. Дальнейшие исследования обозначенной проблематики целесообразно вести в направлении поиска эффективных средств нивелирования институциональных дисфункций в трансграничном пространстве между Украиной и ЕС, а также с целью разработки мер институционально-организационного, институционально-правового и институционально-управленческого характера, ориентированных на усиление конвергентных процессов в трансграничных регионах с участием приграничных областей Украины.

Ключевые слова: трансграничный регион, конвергенция, институционализация, социально-экономическое пространство, институциональные барьеры.

Borshchevsky V., Kutsab-Bonk K.

INSTITUTIONAL ASPECTS OF THE CONVERGENCE OF SOCIAL AND ECONOMIC AREA OF CROSS-BORDER REGION

The aim of the article is to identify the impact of formal and informal institutions in the convergence of social and economic area of cross-border region, as well as the definition of the main directions of leveling institutional barriers that block the convergence processes in the trans boundary area between Ukraine and the EU. As a scientific and methodological basis of research performed in the course of writing this article, the provisions of economic theory and achievements of the Ukrainian and foreign scientists on institutional analysis, regional economy, the convergence theory, international economic relations have been used. In the process of writing the abstract-logical, comparative, monographic and heuristic methods of scientific research have been used. It has been established that in the present social and economic conditions, institutional barriers have a significant limiting effect on the convergence of social and economic area of cross-border region between the EU and Ukraine. It has been revealed that the most significant factors are the presence of blocking the institutional vacuum and the destructive effect of a number of informal institutions. The attention is focused on an increasingly important role in a further intensification of the European integration processes in the cross-border dimension of economic cooperation between Ukraine and the EU, the institutionalization of cross-border space. Directions of leveling institutional barriers in order to enhance the convergence of socio-economic area of cross-border region between the EU and Ukraine have been suggested. The attention is focused on the priority development of scientific and educational sphere, the need to improve the quality of human capital of border territories of Ukraine, as well as the importance of modernization of border infrastructure as a key factor of social and economic convergence space of investigated trans boundary region. The elements of scientific novelty, contained in the article, are a perfect ranking of institutional barriers that limit the convergence of social and economic area of cross-border region between the EU and Ukraine. The practical significance of the publication lies in the formulation of proposals for the state authorities and local self-government on the mechanisms and means to improve institutional support for cross-border cooperation between Ukraine and the EU in order to equalize the proportions of economic development of border regions of Ukraine and neighboring EU Member States. It is advisable to conduct further studies of this problem searching for effective means of leveling the institutional dysfunction in the trans boundary area between Ukraine and the EU, as well as developing institutional and organizational, institutional and legal, and institutional and administrative measures, aimed at strengthening convergence processes in cross-border regions with the participation of border regions of Ukraine.

Keywords: cross-border region, convergence, institutionalization, social and economic space, institutional barriers.

Одержано 09.02.2016 р.